

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITI YA 12

LOETSE 2019

**SESO THO PUO YA LAPENG PAMPIRI YA 2
TATAISO YA HO TSHWAYA**

MATSHWAO: 80

Memorantamo ona o na le maqephe a 23.

TEMOSO HO BATSHWAYI:

- Ha mohlalobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, tshwaya feela karabo ya pele. **(Mohlalobuwa ha a lokela ho araba potso e telele le dipotso tse kgutshwane mofuteng o le mong wa sengolwa).**
- Haeba a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A, (dithothokiso tseo a di rutilweng) tshwaya feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le C, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, tshwaya karabo ya pele ho karolo e nngwe le e nngwe ha feela a arabile e le nngwe ya dipotso tse kgutshwanyane le e le nngwe ya dipotso tse telele.
- Ha mohlalobuwa a nehelane ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse, mme ya bobedi yona e nepahetse, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele e e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe di fosahetse, tshwaya ho ya ka memorandamo.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o thunthetsang moelelo, fosisa karabo e jwalo.
Haeba mopeleto o fosahetseng o sa thunthetse moelelo, tshwaya karabo eo e nepahetse.
- **Potso tse telele:**
Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase ho palo ya mantswa e behilweng (kgutshwane) se behe kotlo hobane mohlalobuwa o se a ntse a ipehile ka mosing. Haeba moqoqo o le molelele haholo, tshwaya ho ya ka seo mohlalobuwa a se ngotseng. **Sebedisa ruburiki ya ho lekanyetsa e leqephe la 3 le leqephe la 8 ho lekanyetsa moqoqo wa mohlalobuwa.**
- **Dipotso tse kgutshwane:**
Haeba mohlalobuwa a sa sebedisa matshwao a di-a-bulwa le di-a kwalwa moo a lokelang ho qotsa, se behe kotlo.
Bakeng sa dipotso tse bulehileng, se ka aba matshwao bakeng sa E/TTHE kapa KE A DUMELA/KE A HANA. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.
Ha ho matshwao a ajwang bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.

SEHLOMATHISO SA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DONGOLWA: THOTHOKISO- SESOTHO PUO YA LAPENG

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE	5–6	4	3	2	0–1
<p>Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshakatsheko ya taba (sehlooho) kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ho tswa thothokisong/temeng.</p> <p>MATSHWAO A 6</p>	<p>-O bontsha kutlwisiso e tebileng ya se botswang</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa; di tshehetswa ho tswa thothokisong.</p> <p>-Kutlwisiso ke e babatsehang ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.</p>	<p>-O bontsha kutlwisiso, mme o hlalosa se botswang ka tshwanelo.</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse anelang ka tsela e kgotsofatsang.</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitweng kamoo ho lokelang.</p> <p>-O utlwisisa mofuta wa sengolwa le thothokiso.</p>	<p>-O bontsha kutlwisiso e mahareng ya se botswang.</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse seng kae ho tshhehetsa sehlooho.</p> <p>-Tse ding tsa dintlha tse hlahisitweng ho tshhehetsa sehlooho di ntle.</p> <p>-Tse ding tsa dintlha di tshheheditse, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle.</p> <p>-Kutlwisiso ya motheo feela ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.</p>	<p>-O bontsha kutlwisiso e sa kgotsofatseng ya se botswang.</p> <p>-Ho batla ho se dintlha tse hlahisitweng ho tshhehetsa sehlooho.</p> <p>-Kutlwisiso ya mofuta wa sengolwa le thothokiso ke e haellang.</p>	<p>-Ha a bontshe kutlwisiso ya se botswang.</p> <p>-Dintlha tse tshhehetsang ha di hlahiswe ho tswa thothokisong.</p> <p>-Mohlalobuwa ha a utlwisisa hantle mofuta wa sengolwa le thothokiso.</p>
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO	4	3	2	1	0–1
<p>Sebopeho, nehelano le tlhophiso ya mehopolo. Tshebediso ya puo, sehala le setaele tse sebedisitweng</p> <p>MATSHWAO A 4</p>	<p>-Sebopeho se hlahisitse ka tsela e momahaneng.</p> <p>-Dintlha di utlloetswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng.</p> <p>-Tshebediso ya puo, sehala le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala.</p> <p>-O batla o hloka diphoso tsa puo, tsa mopeleto le tsa matshwao a puo/a ho bala.</p>	<p>-Sebopeho ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitse ka tsela e hlalohanyehang,</p> <p>-Tlhahiso ya mehopolo ke e utlwisisehang.</p> <p>-Tshebediso ya puo, sehala le setaele di nepahetse.</p>	<p>-O hlahisitse bopaki bo seng bokae ba sebopeho.</p> <p>-Tlhahiso ya mehopolo e a haella, ha e hlalohanyeha, mme ha e na momahano.</p> <p>-Diphoso tsa tshebediso ya puo ha se tse kaalo, mme sehala le setaele ha se tse loketseng.</p>	<p>-Sebopeho se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng.</p> <p>-Mehopolo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang.</p> <p>-Sehala le setaele ha se tse loketseng.</p>	<p>-Moqoqo o bopehile ka tsela e fokolang.</p> <p>-Ho na le diphoso tse tshabehang tsa tshebediso ya puo le setaele se fosahetseng.</p>

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng mme a sa bua ka dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo, mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

POTSO YA 1: POTSO E TELELE YA MOQOQO

EXODA – JG Mocoancoeng

TATAISO HO BATSHWAYI:

Motshwayi a bale nehelano ya mohlahlobuwa e lokelang ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo. Sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo. Moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano le momahano ya dintlha, dipolelo le diratswana.

Motshwayi a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona: *Dikahare, Sebopeho le Tshebediso ya puo.*

Dikahare

Nehelano e lokela ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo, mme sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo.

- Dikahare di bontshe kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya ditaba, kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka a itshetlehileng thothokisong.
- Dikahare di hlahiswe ka tsela e momahaneng, mme motshwayi a tadime dintlha tse tla hlahiswa nehelanong ya mohlahlobuwa. Ela hloko hore dintlha tsa mohlahlobuwa di ke ke tsa behwa ka tatelano e hlahellang mona. Ho be le kgokahano le momahano ya dintlha le diratswana.

Sebopeho le Tshebediso ya puo

- Mohlahlobuwa a nehelane ka karabo ya hae sebopehong sa diratswana tse momahaneng mme ho be le kgokahano le momahano ya dipolelo le diratswana kamoo ho hlokehang.
- Puo, setaele le sehalo di sebediswe ka nepo temeng.

Karabo e ka lebellwang:

Thothokiso ena ke ya mofuta wa Balate hobane e wela tlasa **Lerato le Tumelo**, ke selo sa ho tswa bokgobeng le ho beha tshepo ho Modimo. Sethothokisi se tshwantsha kgethollo ya Aforika le ya Baiseraele naheng ya Egepeta tlasa Faro. Sethothokisi se kgothatsa maAforika Borwa ho lwanela ditokelo tsa bona jwalo ka Baiseraele.

- **Phetapheto ya mantswe e tsepameng/hlaahlela**
Melathothokisong ya 3 le 4, 6 le 7 ho sebedisitswe phetapheto ya mantswe e tsepameng/hlaahlela ka lentse 'Egepeta'. Sepheo/bohlokwa ba tshebediso ena ke ho hokela/tlamahanya melathothokiso eo e mmedi/ho nehelana ka kगतello.
- **Sejura/kgefutsohare**
Melathothokisong ya 1, 4, 5 le 9 ho sebedisitswe sejura/kgefutsohare. Bohlokwa ba tshebediso ya sejura ke ho katla/kgina morethetho/ho bontsha tekatekano ya moelelo mantsweng a tlang pele ho kgefutsohare le a e latelang.
- **Phetapheto ya mantswe e diehileng**
Melathothokisong ya 9 le 11 sethothokisi se sebedisitse phetapheto ya mantswe e diehileng ka tshebediso ya lentse "Lwanang" Sepheo sa tshebediso ya phetapheto ke ho nehelana ka toboketso lentsweng le phetwang/ho tlamahanya melathothokiso eo.
- **Papiso/tshwantshanyo**
Melathothokisong wa 11 ho sebedisitswe papiso/tshwantshanyo (jwaloka ka Baiseraele) ka sepheo sa ho hlakisa hore MaAforika a lwane jwaloka ha Baiseraele ba ile ba lwanela tokoloho ya ho tswa bokgobeng ba Faro.
- **Qetelo**
Sello sa setjhaba se ileng sa ba bokgobeng se a ikutlwahatsa thothokisong ena mme se totobatsa kamoo se tlamehang ho beha tshepo ya sona ho Modimo.

POTSO YA 2

BA ILENG BA ILE – JG Mocoancoeng

- 2.1 Kgefutsohare e sebedisitswe ka sepheo sa ho lekalekanya moelelo wa mantswe 'tse ngata, tse motopo. ✓✓ (2)
- 2.2 Tshwantshiso e sebedisitswe ka sepheo sa ho hlakisa hore mabitla a bolokileng ditopo a ne a le mangata. ✓✓ (2)
- 2.3 Se hlakisa hore bothata/tsietsi e se e hlahile Yuropa mme ho kotjwa thuso. ✓✓ (2)
- 2.4 Ke sehalo se fatshe/tlase se bontshang bohloko. ✓✓ (2)
- 2.5 E qholotsa maikutlo a kutlwelobohloko/qenehelo ✓ hobane batho ba Afrika ba ile ba itela ho ya lwana ntweng e neng e se ya naha ya bona, mme bongata ba hlokahalla moo. ✓ (2)

[10]

POTSO YA 3**KE NE NKA BALEHELA KAE? KPD – Maphalla**

- 3.1 Bohlokwa ba sebetsa ke ho imakatsa/ho botsa potso e sa hlokgeng karabo. ✓✓ (2)
- 3.2 Ke sehalo se fatshe/tlase se bohloko se bontshang hore sethothokisisi se aparetswe ke ditsietsi. ✓✓ (2)
- 3.3 Sethothokisi se bolela hore se ne se hloleha ho tsamaya/ikemela ka lebaka la ditsietsi le mathata a neng a teana le ona lefatsheng. ✓✓ (2)
- 3.4 Ke maikutlo a kutlwelobohloko ✓ hobane sethothokisisi se ne se sesa/kene hara mathata a mangata a sitisang ho phomola fatsheng lena. ✓✓ (2)
- 3.5 Molaetsa wa thothokiso ena ke wa hore mathateng ohle motho a teanang le ona, Modimo ke setshabelo/molopolli/mothusi/ Mathateng ohle batho ba lokela ho tshepa Modimo ✓✓ (2)

[10]**POTSO YA 4****KE LLA LE WENA – MT Lekitlane**

- 4.1 Ke mohopolo wa hore sethothokisisi se ne se ratwa haholo. ✓✓ (2)
- 4.2 Ke wa hore thaka tsa hae di ne di mo otlile ha bohloko ba ipapalla e le bana ✓✓ (2)
- 4.3 Ke sehalo se fatshe/tlase sa ho teneha kaha sethothokisisi se hlolwa ke ho mosebetsi o bonolo/ho itshebeletsa. ✓✓ (2)
- 4.4 Ke maikutlo a qenehelo/kutlwelobohloko ✓ hobane sethothokisisi se hlolwa le itshebeletsa ka thata. ✓✓ (2)
- 4.5 Mookotaba wa thothokiso ena ke wa hore kgodiso e fosahetseng eo batswadi ba hodisang bana ka yona e ba bakela mathata ha ba se ba hodile. ✓✓ (2)

[10]

POTSO YA 5**PHAHAMA O BALELLWE—KPD Maphalla**

- 5.1 Ho tlamahanya melathothokiso eo e mmedi/ho tliša kगतello ho '**phahama**'/ ho toboketsa mohpolo wa hore batho ba phahame ba balellwe ho batho ba bohlokwa. ✓✓ (2)
- 5.2 Molapholletsī/molamotjetje/enjambamente e sebedisitswe ho tlamahanya mehopolo e meleng eo e mmedi/taša tša mola o ka hodimo di tswela pele ho o latelang/ho potlakisa morethetho/ho kena ka bolokollohi molathothokisong o latelang. ✓✓ (2)
- 5.3 Molathothokiso oo o bolela hore motho a phahame a sebetse a tsebe ho balellwa hara batho ba tummeng/ba sebetsang ka thata. ✓✓ (2)
- 5.4 Ke maikutlo a bontshang kgotatšo/a eletsang. Batho ba sebetsang ka thata, qetellong ba bonwa ka pososelo bophelong ba bona. ✓✓ (2)
- 5.5 Mookotaba ke wa ho kgotaletsa boitsebiso ka bokgoni boo motho a nang le bona le ho bo sebedisa hore a tle a balellwe hara dihwai, dikgeleke le mefuta e meng ya batho ba bohlokwa/Ho sebetsa ka thata ho a putša/Ha ho kgomo ya boroko. ✓✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe e fupereng mohopolo wa sehlooho]** (2)
- [10]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO ENA: 30

KAROLO YA B LE C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO LE TSHWANTSHISO - SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
	12-15	9-11	6-8	4-5	0-3
<p>DIKAHARE</p> <p>Kutlwisiso ya potso botebo ba tshakatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ka mabaka ho tswa sengolweng.</p> <p>MATSHWAO A 15</p>	<p>-Karabelo e hlahisitswe ka tsela e babatsehang 14-15.</p> <p>-Karabelo e hlahisitswe ka bokgabane: 12-13.</p> <p>-Sehlooho se manollotswe ka botebo</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa tse tshhehswang ho tswa sengolweng</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e babatsehang ya sengolwa.</p>	<p>O bontsha kutlwisiso, mme o manollotse sehlooho ka bokgoni</p> <p>-O hlahisitse karabelo e batlang e anela</p> <p>-Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang, empa ha se tsohle tse tlisitweng kamoo ho lokelang.</p> <p>-Bopaki ba kutlwisiso ya mofuta ona wa sengolwa bo a bonahala.</p>	<p>-Kutlwisiso ke e mahareng ya sehlooho; ha se dintlha tsohle tse utullotsweng ka botlalo.</p> <p>-Tse ding tsa dintlha di tshhehetsa sehlooho.</p> <p>-Dintlha tse ding di tshheheditse, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle.</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e ka mmoho ya mofuta ona wa sengolwa.</p>	<p>-Kutlwisiso ke e haellang ya sehlooho; boholo ba dintlha ha di a utullwa ka botlalo.</p> <p>-Ke dintlha tse fokolang feela tse tshhehetsang sehlooho.</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse seng kae tse tsamaelanang le sehlooho.</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya mofuta ona wa sengolwa.</p>	<p>-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya sehlooho.</p> <p>-Boiteko bo fokolang ba ho araba potso.</p> <p>-Dintlha ha se tse kgodisang.</p> <p>Mohlalobuwa ha a utlwisisa hantle mofuta ona wa sengolwa.</p>
	8-10	6-7	4-5	2-3	0-1
<p>SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO</p> <p>Sebopeliso, tlhophiso ya mehopolole le nehelano e nang le neeletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehlooho tse sebedisitweng temeng.</p> <p>MATSHWAO A 10</p>	<p>-Sebopeliso se momahaneng</p> <p>-Selelekela le qetelo di a babatseha</p> <p>-Dintlha di utullotswa hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng</p> <p>-Tshebediso ya puo, sehlooho le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala</p>	<p>-Sebopeliso ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang</p> <p>-Selelekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlahisitswe ka tsela e momahaneng.</p> <p>-Dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang.</p> <p>-Puo, sehlooho le setaele boholo di nepahetse.</p>	<p>-O hlahisitse bopaki bo itseng ba sebopeliso.</p> <p>-Tlhalohanyo le momahano di teng le ha di kgera.</p> <p>-Ho na le moo tshebediso ya puo e fosahetseng ha sehlooho le setaele tsona di batla di loketse.</p> <p>-Tlhalohano ya mehopolole e a haella, ha e hlalohanyehang, mme ha e na momahano</p> <p>-Puo ya diratswana e batla e nepahetse.</p>	<p>-Sebopeliso se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng.</p> <p>-Mehopolole ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang.</p> <p>-Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse.</p> <p>-Sehlooho le setaele ha di a lokela mosebetsi</p> <p>-Puo ya diratswana e fosahetse.</p>	<p>-Kgaello ya ho rala sebopeliso ka tshwanelo e sitisa phallo ya mehopolole.</p> <p>-Tshebediso ya puo le ya setaele tse fosahetseng di hlahisitse tema e fokolang haholo.</p> <p>-Puo ya diratswana e fosahetse.</p>
MATSHWAO	20-25	15-19	10-14	5-9	0-4

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng mme a sa bua ka dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo, mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le tshebediso ya puo	10	STP =
Matshwao ohle	25	

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng mme a sa bua ka dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo, mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

POTSO YA 6: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla

Selelekela

Theho ya lebitso ke ntho e bohlokwa ho Basotho, mme ngwana ha a rewe lebitso feela ntle le mabaka a susumetsang kgetho ya lebitso.

Thehello ya Tsietsi

Pading ena re tsebiswa ka Tsietsi ya ileng a hloka hallwa ke batswadi a le dikgwedi tse tharo feela. Sena e ba tsietsi hobane o fetohile kgutsana.

- Tsietsi o ile a holela ha Kotsi eo e leng malomae, o hloka lerato la batswadi. Lapeng lena o hola a hloka dijo tse mo tshwanetseng tsa lesea. Sena ho bonahala e le tsietsi esitana le ho nkgono Mmantsoteng eo ya salang le yena.
- Tsietsi o hola a phetha mesebetsi ya ntlo ha malomae Kotsi e bang e lokela ho etswa ke batho ba baholo. Sena ke tsietsi ho ba ha a fumane ho bapala le bana ba bang.
- Tsietsi o dieha ho kena sekolo empa a le dilemong tse loketseng ka lebaka la bokgopo ba malomae Mmamasolomane.
- O etseletswa ka mashano a hore o utswitse tjehele le radio motseng, mme tsohle tsena o hloka batho ba mo tshireletsang mohatsa malomae o hlohloetsa mapolesa hore a mo tshware.
- O utlwela ka batswadi ba hae ba robetseng Sekgutlong. Sena se etsa lefito moyeng wa hae mme se mo susumetsa hore a tsamaye ho ya tseba hantle ka puo ena 'Botsa lebitla' eo e dutseng e le sekgobo moyeng wa hae
- O ratana le Mohanuwa molemong wa hore o tla mo utlwela bohloko empa Mohanuwa o mmita ka mabitsobitso. Mathata a hae a eketseha le ho feta hoba Mohanuwa o a mo lahla ka lebaka la Makgaola.
- Tsietsi o batla kotjana ya ntatae ho malomae Kotsi, mme eo o hana ka yona o a mo lwantsha hoo a iphumanang a le sepetlele ka lebaka la ho thunngwa ke mapolesa nakong eo a lwanang le malomae.
- Tsietsi o phela nahathote le Tseleng hobane o balehelana le mapolesa.
- O iphetola moruti, lepolesa la molao, mokganni wa bese le ho ba lepolesa la tsela.
- **Mookotaba le molaetsa**
Mookotaba wa padi ena ke hore tsa bomoshanyana ha di jewe, mme ya di jang a di je a di siya masapo, ka hobane ke mona Tsietsi o se a tseba ka mafa a habo mme ke ona a tlisang kgohlano.
- **Phethelo**
Mongodi e fela a atlehile ho reha Tsietsi lebitso lena ka hobane re bona a sesa ka hara ditsietsi tse ngatangata feela. Maemo a bophelo a phelang ka hara ona ke a tsitsipano. Tsena tsohle di totobatsa le hona ho nnetefatswa ke diketso tsa hae tse latelang theho ya lebitso Tsietsi.

POTSO YA 7: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**BOTSANG LEBITLA – KDP Maphalla**

- 7.1 Ke Motsamai. ✓ Hobane batswadi ba hae ba ne ba dutse ba le tseleng ba ipatela mapolesa. ✓ (2)
- 7.2 O ile a mo otlala ka lebetlela/molamu. ✓✓ (2)
- 7.3 Tsietsi o ne a ikgakahantse ka diaparo tsa mapolesa/Tsietsi o ne a shebahala jwalo ka lepolesa. ✓✓ (2)
- 7.4 O ile a re ba botse lebitla. ✓ (1)
- 7.5 Kgohlano e iponahatsang ho Tsietsi e bakilwe ke tshotleho eo ba ha rangwanae Kotsi ba ileng ba mo hodisa ka yona/ e bakilwe ke seo Mohanuwa le lemulwana la hae ba se entseng ka ho bolaya Tseleng. ✓✓ (2)
- 7.6 Mohanuwa ke motho ya hlokang botshepehi. ✓ Tseleng o na le nnete ho isa lefung. Mohanuwa o kgopo ebile o leqophe. Tseleng ha a kgutlisetse bobae ka bobae. ✓
[Tswaya karabo e bontshang semelo] (2)
- 7.7 E roteleditse kgohlano ka hore Tsietsi o ile a batla ho iphetetsa ka hore a bolaye Mohanuwa le lemulwana la hae lohle. ✓✓ (2)
- 7.8 Kgephola Qamaka ke e mong wa lequlwana leo Mohanuwa a neng a le rekile ho ka mo thusa ho bolaya Tsietsi. ✓✓ (2)
- 7.9 Tsa bomoshanyana ha di jewa, mme ya di jang a di je a di siya masapo. ✓✓ (2)
- 7.10 Ke kgohlano ya ka ntle. ✓ (1)
- 7.11 O ne a batla ho iphetetsa ka ho bolaya Kgephola Qamaka. ✓✓ (2)
- 7.12 Tsietsi o entse hantle hobane ngwana o ne a tla qetella a lemetse/o ne a tla mo sitisa ho phetha morero wa hae. ✓✓

KAPA

- Ha se hantle hoba ngwana o lokela ho hola a fumana lerato la batswadi. (2)
- 7.13 Tharollo ya padi ena e fihlelletswe ka hore Tsietsi a bolaye Mohanuwa le lemulwana la hae a nto inehela sepoleseng. ✓✓ (2)
- 7.14 Tsietsi o ne a batlwa ke mapolesa hobane a ne a lokela ho ya ahlolwa ho thunya malomae le hore Tseleng o ne a ntse a batlwa ke mapolesa./Ke hobane ba ne ba baleha mapolesa a neng a ba tsoma/Ho ipatela mapolesa. ✓ (1)

[25]

POTSO YA 8: MME – NP Maake

Selelekela

Theho ya lebitso ke ntho ya bohlokwa mothong e mong le e mong. Basotho ba reha ngwana lebitso ka tlasa mabaka. Kgetho ya lebitso e susumetswa ke maemo a renang ka nako eo ngwana a hlahang.

Theho ya lebitso la Mme

- Pading ena ya Mme re tsebiswa ka mosadi ya ileng a fihla motseng wa Sebokeng eka o tlo batla tjako athe o tlo batla monna wa hae eo e sa leng a tsamaya le makgowa ka mosebetsi.
- Mosadi enwa ha re bolellwe lebitso la hae feela ho thwe ke Mme. Mongodi o rehile mosadi enwa lebitso lena hobane Sesotho se re “Mme o tshwara thipa ka bohaleng.”
- Re mmona a fihla motseng wa Thollo. Ha a lemoha hore mona moo a fihlang teng ho se ho e na le mme wa lelapa, o ile a hlalosa hore o ntse a batla bodulo/kamore e hiriswang.
- O ne a etsa sena hobane a ne a sa batle ho senya kgotso eo a neng a e bona e rena motseng/lapeng lena, e leng mosebetsi wa mme ho boloka kgotso.
- Mme o ile a fetoha mme wa sebele ho Mmateboho, a fetoha mme wa bohle, a phekola bana ha ba kula a ba a ba ruta le mesebetsi ya matsoho.
- O ne a ratwa ke bana ba motse ka baka la diketso tsa hae tsa bomme.
- Mme o ile a iphetola mme wa Diseko ka ho fetola semelo sa hae.
- Diseko o se a tseba ho phedisana le batho hantle.
- Le ha Mme a ne a tseba hore Masesi ke ngwana wa monnae, o ne a sa mo tshwara hampe. O ne a mo rata.
- Nakong eo a seng a kula, o ne a sa batle ho iswa ngakeng ka sepheo sa hore o ne a ka qetella a phetletse mohatla wa nku mashodu. O boloka lekunutu.
- O hanne hohang ho ya ngakeng ho fihlela a hloka hloka, hobane a sa batle hore a tsejwe moo, a tiisetse mahloko e le ho bontsha hore ke mme wa sebele.
- Ka mora lefu la hae Diseko o ile a sibolla hore Mme ke mang. Ka nqo nngwe Diseko le yena o ile a boloka sephiri sa Mme ka ha o ithutile ho Mme ho boloka lekunutu.

Mookotaba le molaetsa

Mookotaba wa padi ena ke hore “Pinyane ha e senye motse” Molaetsa ona ke hore ho boloka lekunutu ke ho boloka kgotso, e leng seo Mme a se entseng.

Phethelo

Mme o hloka halletse ha Thollo eo e leng monna wa hae, mme a bolokelwa ha Thollo kaha lebitla la mosadi le motseng. Mongodi o atlehile ho reha Mme lebitso lena hobane mme wa sebele o a aha, ha a heletse. Re bona Mme a boloka kgotso le tlase maemo a tsitsipano. Tsena tsohle di totobatswa ke diketso tsa hae.

[25]

POTSO YA 9: MME NP Maake

- 9.1 Ke kgohlano ya kante. ✓ (1)
- 9.2 Mme o ile a hlokomela hore moo ha Mmateboho ke ha monna wa hae Thollo, mme ka lebaka la ho bona mosa wa Mmateboho a ipolella hore ha a batle ho qhala kgotso e renang motseng oo. ✓✓ (2)
- 9.3 E bile mothinya wa hore Dikeledi o qetelletse a sa qeta dithuto tsa hae e se e le mme ya sebetsang mosebetsi wa ho roka masela. ✓✓ (2)
- 9.4 Tsekiso o hlahella e le motho ya sa tshepahaleng/ha a na kutlwelobohloko/ke lemenemene hoba o thetsa bana ba batho ka lerato la se nang lona. ✓ (1)
- 9.5 Ke mothusi ✓ O thusitse Dikeledi ka ho mo hodisa/ho mo hlokomela le ho kenya sekolo kaha o ne a hlokahallwe ke batswadi. ✓ (2)
- 9.6 Ke Dikeledi. ✓ (1)
- 9.7 Tsekiso o ile a lahla Dikeledi pontsheng ya baithuti sekolong/o ile a ratana le ngwanana e mong wa Sharpville. ✓✓ (2)
- 9.8 Ke setumo sa ho phekola lesea le neng le kula/ Ke ho ruta bana ba banyenyane mesebetsi ya matsoho. ✓✓ (2)
- 9.9 Ke hore Mme ke mofumahadi wa Thollo/mohaditsong wa Mmateboho. ✓✓ (2)
- 9.10 Ke nakong eo Mme a neng a kula haholo Mmateboho a mathaka a batlana le koloi ya ho mo isa ha hae. ✓✓ (2)
- 9.11 Mookotaba ke hore "Pinyane ha e senye motse" ✓✓ (2)
- 9.12 Ke ho mmotsa hore Mme ke wa ho kae ha mmoho le lebitso la hae la nnete hore ke mang. ✓✓ (2)
- 9.13 Ke maikutlo a bohloko/kutlwelobohloko ✓ Ka hobane Mmateboho o behwa molato ka ho patella Mme ha Thollo, empa e le hore ke boikarabelo ba bona Bafokeng hore ba pate/boloke Mme. ✓ (2)
- 9.14 Tomatso e hlahiswa ke hore Mme e ne e le mofumahadi wa Thollo wa matswathaka, le hoja Bafokeng ba ne ba sa tsebe hore ke mosadi wa Thollo/ Bafokeng ba ne ba hobosa Mmateboho ka ho boloka Mme feela ba sa tsebe hore e le hantle mosebetsi oo e ne e le boikarabelo ba bona ✓✓ (2)

[Tshwaya moholo wa sehlooho o fupereng sephiri se ipatetseng Bafokeng]

[25]

POTSO YA 10: TUTUDU HA E PATWE—M Mahanke

Selelekela

Theho ya lebitso ke ntho ya bohlokwa ho Basotho, mme ngwana o ne a sa newe lebitso feela. Hangata ho ba le lebaka le susumetsang kgetho ya lebitso.

Thehello ya lebitso la Tutudu

- Pading ena re tsebiswa ka Tutudu, titjhere e ipabolang ka makgabane a babatsehang hohle moo e tsamayang teng, mme tutudu e leng se sa pateheng.
- Re bona Tutudu a sebetsa ka thata konterakeng pele a fumana mosebetsi wa botitjhere. O sebetsa ka thata hoo a ileng a hlahella ka mahetla mme a nyollelwa ya eba foromane.
- Tutudu a bitswa sekolong sa Sedibeng ho ya iketela mosebetsi, o araba dipotso ka bokgabane hoo lekgotla le tshwayang baikopedi le salang le maketse.
- Tutudu o etsa mehlolo letsatsi la pele a qeta ho fihla sekolong sa Sedibeng. Sena se tsotwa le ke mosuwehlooho Tselapedi.
- Mosebetsi ya Tutudu e bonwa ke bohle esitana le bahlahlobi ba lefapha la thuto. Ba fihla sekolo se fetohile maemong a sona a pele, se le maemong a matle a ho ka rutela.
- Tutudu o kgothalletsa baithuti ho tsa dipapadi. Sena se etsa a bonwe le hona ho tsebisahala ho bohle motseng.
- Tutudu o ikakgela ka setotswana sehlopheng sa mmimo sa kereke ka hara motse. Tutudu o iponahatsa ka makgabane a babatsehang mme o tsotwa ke bohle ka kerekeng esita le motseng.
- Le ha Thebe a leka ho mo senya lebitso, eo ha a atlehe, empa ho teng Tutudu o a hlola.

Mookotaba le molaetsa

- Mookotaba wa padi ena ke hore botle kamehla bo dula bo fekisa/hlola bobele. Sena se totobatswa ke ha Thebe a hlahella pontsheng ya setjhaba ka ho sebedisa Ntefeleng ho diya Tutudu empa ka ha leshano ha le na mokoka Ntefeleng o ile a bua nnete hore o ronngwe ke Thebe.
- Molaetsa wa sengolwa ke ho kgothalletsa ho phehella ho etsa hantle le maemong a thata a bophelo.

Phethelo

Mongodi o fela a atlehile e le ka nnete ho reha Tutudu lebitso lena. ka hobane tutudu ha ho motho le a mong a tsebang ho e pata hobane e pontsheng ya bohle. Tutudu o phehella semelo se le seng sa boitshwaro bo kgahlisang le ha Thebe a se a leka ho se thunthetsa, o teha kalala, ho teng Tutudu o thusa sera sa hae ka ho lokolla batshwaruwa tjhankaneng. le hona ho mo tshwarela.

POTSO YA 11: TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke

- 11.1 Tutudu o ruta tsatsi la pele dikolo di butswa/Tutudu o re baithuti ba fuwe dibuka./ O hlwekisa sekolo sa Sedibeng ✓✓ (2)
- [Tshwaya karabo e le nngwe feela e fupereng mohopolo wa ho se ananele]**
- 11.2 Tselapedi ke mosuwelohloho ho Tutudu/ke basebetsimmoho. ✓ (1)
- 11.3 Ke bohlaswa ba mofero wa jwang bo neng bo le ka hara jarete ya sekolo, hoo e bang Tutudu o ile a bolella lekgotla ka bohlaswa boo. ✓✓ (2)
- 11.4 Tselapedi ha na taba le baithuti ba rutwang ka mora dibeke dikolo di butswa. Tutudu o bona e le toka hore baithuti ba rutwe letsatsi la pele dikolo di butswa. ✓✓ (2)
- 11.5 Dikgapane o tjihtja ✓ fetofetoha le maemo a ditaba hobane o ile a fetolwa ke lerato leo a neng a rata Tutudu ka lona, yaba ha a sa tshehetsa Thebe morerong wa ho tebedisa Tutudu. ✓ (2)
- 11.6 Mmae o ile a ima a sa nyalwa, mme ntatae a itatola molato oo. Ka baka leo mmae a tetebeba maikutlo mme a hlokahala hang ha a qeta ho mmeleha. ✓✓ (2)
- 11.7 Dikgapane o etela Tutudu, mme o mo phetela ka morero wa Thebe. Dikgapane o bontsha lerato ho Tutudu. O tshehetsa Tutudu ha setjhaba se mo futuhela. ✓✓ (2)
- 11.8 Ke hobane matitjhere a Sedibeng a ne a nwa jwala teng ka mora hore sekolo se tswe, mme a tseba hore Tutudu o ne a sa ye ha Dimama ka ha o ne a sa nwe jwala. ✓✓ (2)
- 11.9 Ke mothinya wa hore Tutudu e be yena ya lehang matsapa a ho lokolla dira tsa hae/batho ba neng ba batla ho mmolaya tjhankaneng. ✓✓ (2)
- 11.10 Thebe o kgopo/o pelompe/o leqophe hobane o latella ho senya Tutudu lebitso setjhabeng sa Thabure ka dintho a sa di etsang. ✓✓ (2)
- 11.11 Ke ne ke tla batla sekolo tulong e nngwe/ke ne ke tla kopa tshireletso sepoleseng/ ke ne ke tla tiisetsa ho fihlela sefelo se kgutsa jwalo ka ha Tutudu a entse. ✓✓ (2)
- 11.12 Ke maikutlo a thabo/nyakallo ✓ hobane Tutudu o ile a hlola dira tsa hae ka hore di ipone phoso. ✓ (2)
- 11.13 Setjhaba se ne se lebelletse hore Tutudu ha ho diphetoho tseo a tla di tliša sekolong sa Sedibeng. empa eo o sebetsa ka boikitlaetso. ✓✓ (2)

[25]

POTSO YA 12: KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela

Selelekela

Bophelong ha se ha ngata bobbe bo hlolang botle. Sena se bolela hore ha se ka na dinako tsohle batho ba etsetsang ba bang lehloyo ba atlehang; haholo jwang ya etsetswang bobbe a sena molato.

Moleso wa dikgomo ke e nngwe ya ditshomo e totobatsng hore ho nyala sethepu ho tlisa kgohlano le lehloyo ka hara lelapa.

Dikahare

- Tshomong ena ya Moleso wa dikgomo ho bonahala mosadi e moholo lapeng la sethepu a hloka thari/pelehi. Sena se a mo tshwenya maikutlong. Ka hoo o qetelletse a eba le kgohlano ya ka hare. Ka lebaka la ho hloka thari; monnae o ile a nyala mosadi e mong mme yena a ba moimana.
- Re bona sena se sa thabise mosadi e moholo hoo a ileng a hlapanya hore o tla etsa malebaleba ohle a ho bolaya mohaditsong ha mmoho le leseae leo le e so hlahe. Sena se etsa a be pelo e mpe a kenelwe ke lehloyo.
- O ikatametsa ho mohaditsong wa hae, o iketsa a mo tsotellang ha e le mona a tla kena tlong.
- O bonahala a rera ho ka mo etsetsa bonokwane ba ho mmolaya ha mmoho le leseae. O bolela ha a tla hlokomela mohaditsong wa hae ha e le mona a se a le haufi le ho kena tlong.
- Hang ha mohaditsong a fumana leseae, o bontsha lerato le makatsang ka ho mo phehela se bang se jewa ke dikgomo, "Moleso wa dikgomo" ka sepheo sa ho mmolaya. Sena se bontsha pelo e mpe le lehloyo leo mosadi e moholo a nang le lona.
- Ho bonahala moleso wa dikgomo o bontsha motswetse, a e ba motle. Sena se thabisa mosadi e moholo, o bona e ka o a ruruha ka hoo o nahana hore moleso wa dikgomo o a sebetsa, kgathe le letho o teile kalala, ho teng lesheleshele le fepa motswetse hore a none.
- Ha a fele matla, o pheha moleso wa dikgomo ka makgetlo a mangata. Motswetse o nona le ho feta, o hlaka lebala le ba letle.
- Ha a bona hore moleso wa dikgomo ha o mo sebeletse, a bona ho le molemo hore le yena a itjelle moleso ona wa dikgomo, hore a tlo ba motle jwalo ka mohaditsong wa hae.

Mookotaba le molaetsa

Mookotaba wa tshomo ena ke hore mona le lefufa ke dintho tse sa batleheheng setjhabeng hobane di ka qetella di dihile monga tsona.

• Phethelo

Ditshomo ke boqapi bo bontshang bokgeleke bo babatsehang ka ha tshomong ya Moleso wa dikgomo re bona sethepu se tlisa kgohlano le lehloyo le bang le tliswa ke ho se kgotsofale ha mosadi e moholo hoo a rerang bora. Ka hoo botle bo ile ba hlola bobbe tshomong ena.

[25]

POTSO YA 13: KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mmashela

- 13.1 Batlokwa ba ana Nkwe. ✓ (1)
- 13.2 'Motho eo e reng ha a tla shwa, a pongwe hlooho'/ Molathoko wa 13. ✓ (1)
- 13.3 Ho kgohlela lephako ke ho lapa haholo. ✓ (1)
- 13.4 Ke mosadi wa seroki/Motlokwa/Letsibolo la Mokgalo wa Mmatjotjo/ngwana wa Rabosielo ✓ seroki se hlalosa hore ha ilo etela mmae, ha a dule le mmae empa o itulela le mosadi wa hae. ✓ (2)
- 13.5 Ke hobane ba ntshitse dikgomo tsa bohadi ka ho phethahala ba be ba fetisa ditebello tsa bakgotsi ba bona, ba lefa ka thole sa nku e emere. ✓✓ (2)
- 13.6 Batlokwa ba ha Mmatjotjo ha ba je dijo tsa maobane. Batlokwa ba ha ba Molefe ba rata nama. ✓✓ (2)
- 13.7 E nepahetse, pulo ya yona e qala ka "Ba re e ne re." ✓ (1)
- 13.8 Ntja ya seloma mokgoki ke motho ya reng a thusitswe a be a fetohela mothusi wa hae jwalo ka Phiri a tshwasollwa sefing ke motho, ha a qeta o batla ho ja motho. ✓✓ (2)
- 13.9 Mookotaba wa tshomo ena ke ho hloka botshepehi, ha molaetsa e le wa hore motho o lokela ho ba le teboho ho ya mo thusitseng ho e na le hore a tsohele mothusi wa hae matla. ✓✓ (2)
- 13.10 Ke molwantshi/mohanyetsi. ✓ (1)
- 13.11 Kgohlano e hlohleleditswe ke ha Motho a tshwasolla Phiri sefing ebe o se a batla ho mo ja. ✓✓ (2)
- 13.12 Phokojwe o bohlale/o sedi. ✓Hobane o ile a hlokomela ka pele hore Phiri o a mo eka, mme a hana ho thusa Phiri ka ha o ne a tseba hore Phiri o tla mo tsohela matla. ✓ (2)
- 13.13 Tweba ebile mothusi ka ho nnetefatsa hore bora bo neng bo rerilwe ke Phiri ba ho batla ho ja motho ya neng a mo thusitse, bo ne bo sa phethahala. ✓✓ (2)
- 13.14 E, ke ntho e nepahetseng ya ho thusana, ha motho e mong a le mathateng jwale ka ha Motho a entse le ha a ile a phoqeha ka ho etsetsa Phiri botle. ✓✓ (2)
- 13.15 Phethelo ya tshomo ena e totobatsa maikutlo a bohloko ✓ Ka hobane Motho o ne a leka ho etsetsa Phiri botho empa eo a busetsa botle ka bobele. ✓ (2)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 14: SEYALEMOYA – AM Mabote****Selelekela**

Tlhekelong ke moo re fuwang ditaba tse amanang le boitshetleho. Ke moo re tsebisoang tikoloho le nako, kamano ya dibapadi. Ke tlhekelong moo re tsebisoang le sesosa/qaka ya kgohlano'

Dikahare**Tlhekelo****Kamanong ya dibapadi**

- Re tsebisoa ka Dineo. Mme o ratana le mohlankana ya bitswang Teboho eo ya nang le ngwana le Dineo.
- Re tsebisoa hape ka Thabo, eo e leng mohlankana wa Puleng.

Tikoloho ke sebaka/tulo moo diketsahalo tsa tshwantshiso di etsahalang ho sona, le hore diketsahalo di etsahala mehleng efe.

- Tikoloho eo diketsahalo tsa tshwantshiso ena di etsahalang ho yona ke **ditoropong/makeisheneng** Re bona ha Dineo a pepela ngwana sepetelele sa Nyakallong.
- Nako eo diketsahalo tsa tshwantshiso ena di etsahalang ho yona ke ya **sejwalejwale**. Re bona ha Teboho a kena ka bolokolohi sepetelele ho tla bona lesea le qetang ho behlwa, empa e sa lokela ho kena ka motswetseng.

Tharahano

Mona ke moo ditaba di tswelang pele ho senyeha ka baka la ho ngangella ho ba phehisang ka tholwana ya morusu.

- Diketsahalo tse lebisang tharahano ke ha Teboho a sa thabele lesea, o bolela ha e se ngwana hae.
- Dineo o imelwa ke ho hodisa ngwana a le mong ntle le ntatae ka ha o ile a hloka mothusi.
- Teboho o phoqa Thabo ka hore ha a inkele Dineo eo ke eng, kaha ho bonahala o a mo rata.
- Ka lehlakoreng le leng, Thabo o lahlwa ke kgarebe ya hae Puleng, o matha le ba nang le dikolei. Thabo o nka Dineo ho ya dula le yena ka ha Dineo ha ana mang wee!.

Sehlohlolo

Ha Dineo a se a dula habo Thabo, bobedi ba se ba ikutlwa ba thabile. Qetellong ba ratana haholo.

Phethelo

Dineo le Thabo ba qetella ba phela ha monate hobane bobedi bona bo thusane ho theolana kगतello ya maikutlo ka hore ba qetelle ba ratana le ngwana wa Dineo o hola ha monate.

[25]

POTSO YA 15: SEYALEMOYA – RH Moeketsi**‘HA LE THAKGISWE’ – PM Ramathe**

- 15.1 Ke Kotopi. ✓ (1)
- 15.2 Kotopi o retlile motho, mme motho eo o a mo tsamaela bosiu hobane o rerile lefu la hae. ✓✓ (2)
- 15.3 Bofokodi ba Kotopi ke ho kgollwa hore ho retla motho ho tla eketsa leruo la hae. ✓✓ (2)
- 15.4 Kotopi ha a ka a mamela dikeletso tsa mosadi wa hae ha a ne a mmolella hore a seye ha Makau ho eketsa leruo la hae. Kahoo o ile a kena tsietsing ya ho be sale a ntse a phofa. ✓✓ (2)
- 15.5 Makau o pelompe/o kgopo o hloka kutlwelo bohloko/o hloka botshepehi ka ha o laetse hore ho retlwe Moletsane ka sehloho ka ho tshepisa Kotopi leruo leo a ke keng a le fumana. ✓✓ (2)
- 15.6 Sebuweng o utlwile hore Moletsane o retlilwe mme motho ya tummeng ka ho retla batho ke Makau/Ho phofa ha Kotopi ho entse a tsebe hore o na le seabo polaong ya Moletsane. ✓✓ (1)
- 15.7 Ho re tjobela pele ketsahalo ya hore ho tla shwa motho (Moletsane) o tla bolawa ke Kotopi le Rampou ka taelo ya Makau. ✓✓ (2)
- 15.8 Ke molemong wa ho phethahatsa takatso ya Kotopi ya ho ya kopana le Makau. ✓✓ (2)
- 15.9 Phapano ke hore batswadi ba Kotopi e ne e le bakreste/badumedi, ha Kotopi yena a dumela dingakeng tsa setso/methokgo. ✓✓ (2)
- 15.10 Tjhe, ha se hantle ho bolaya motho, motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho phela, ho etsa jwalo ke sebe pela mahlo a Modimo. ✓✓ (2)
- 15.11 Sehlohlo se totobatswa ke ha Rampou a retla Moletsane mme a re Kotopi a kgethe ditho tsa mmele tseo a di batlang. ✓✓ (2)
- 15.12 Tomatso e hlahella ka hore Kotopi a retle Moletsane molemong wa ho atisa leruo la hae, seo ha se a ka sa etsahala empa o qetella ka ho hlanya le ho phofa ha a robetse. ✓✓ (2)
- 15.13 Ke molaetsa wa hore batho balokela ho phela ka mofutso wa phatla ya bona. ✓ (1)
- 15.14 Ke maikutlo a kutlwelobohloko hobane eo Moletsane o bolaetswe leruo le bang Kotopi ha a a qetella a le fumane. Moletsane o bolailwe ntle le molato. ✓✓ (2)

2)
[25]

POTSO YA 16: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

Selelekela

Tlhekelong

Ke moo re tsebiswang ka kamano ya dibapadi, re tsebiswang tikoloho ya hore diketsahalo di etsahala sebakeng sefe le mehleng efe. Mongodi o nto re tsebisa ka sesosa/qaka ya kgohlano.

Kamano ya dibapadi

- Re tsebiswa ka Molefi eo e leng sebakadi sa sehlooho.
- Ke motswalle wa Mofamere, Ngatane le Takadimane. Pitso ntata Molefi. Mojabeng ke mme wa Molefi. Montsheng kgarebe ya pele ya Mafotholeng. Jwalane ke kgarebe ya Molefi ya kopaneng le yona Maseru ha mmoho le Morongwe
- Mapetla ke monnamoholo ya tlwaetseng lelapa la Pitso.
- Kgolwane ke maloma Molefi.
- Diketsahalo tsa tshwantshiso ena di etsahala Mafotholeng mme ke mahaeng hobane ntlo ya boMolefi e ruletswe ka jwang, ho teng masimo hobane Takadimane o ile a re o bone Molefi ha a tswa masimong, ho na le diphoofolo. Re tsebiswe hape le kaMaseru moo Molefi a sebetsang teng. Sena se nnetefatswa ke hore diofisi tsa mmuso di fumanwa teng.
- Nako eo diketsahalo di etsahalang ka yona ke ya sejwalejwale, bana ba kena sekolo ebile le banana ba sebetsa mesebetsi e hodimo. Ho bonaha Molefi a ratana le Jwalane le Morongwe bao ba badileng
- Sesosa sa kgohlano ke ha Mapetla a hlahiswa a le kgahlano le lelapa la Pitso eo e leng mofutsana ya seng a phela ha monate ka lebaka la tshebetso ya Molefi.

Tharahano

Kgatong ena kgohlano e a hola mme ho senyeha ka lebaka la ba ngangellang ho phehisana ka tholwana ya morusu.

- Molefi o lahlile Montsheng ya sa rutehang wa mahaeng o se a ratana le Jwalane wa ditoropong ya rutehileng. Jwalane ka mora ho ntshetswa bohadi diketso le mekgwa ya hae di hlola Molefi. Jwalane o qhala Molefi ka meleko, o na le ngwana le monna e mong.
- Molefi o tsebisa ba habo hore ha a sa ratana le Jwalane. Ngatane le Ramafothole ba rongwa ke Mapetla ho tshela ditlhare ofising ya Molefi. Molefi o ameha kotsing ya kolo ka baka la ditouwa tsa Mapetla.
- Molefi o ratana le Morongwe mme o ba mmeleng ebile ba a nyalana. Morongwe letsatsi la pele a fihlile habo Molefi o se a baka dikgathatso, o hana ho ja kwae eo a amohelwang ka yona ebile o hana le ho bekwa.
- Ngatane o ja Molefi direthe ka ho ratana le mosadi wa hae. Mosebetsing Molefi o na le mathata, baokamedi ba se ba mo kgesa, le mosebetsi wa hae ha e sale o babatsehang.

Sehlohlolo

Ke seo re ka reng ke tsullung ya tshwantshiso. Mona ho tlameha ho be teng lehlakore le hlolang le le hlolang. Kgohlano e fedile.

- Boloji ba Mapetla jwale bo hlwele mekwalaba. O romella Molefi ntho ya bosiu e leng thokolosi. Thokolosi ena e futuhela Molefi matlapeng bosiu. E fihla e hlobodisa Molefi le hona ho mo tlotsa ka boya ba thithiboya a be a fetoha semumu.

Phethelo

Molefi o ile a lahlehelwa ke mosebetsi le bophelo ba hae bo tlokotsing ka mora ho lwana le thokolosi matlapeng. Ntatae Pitso ke hona a rerang ho bitsa ngaka ya setso empa o aha serobe phiri e se e jele.

POTSO YA 17: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

- 17.1 Ke motho ya dumelang methokgong ya setso/badimong/dingakeng tsa setso. ✓ (1)
- 17.2 Ke batswadi ba hae/Ntatae le mmae. ✓ (1)
- 17.3 A bidietsa taba ya hore ha koloi ya Molefi e sa sebetse ka ditlhare e ka nna mo hlalsetsa kotsi/ho hlalhelwa ke ntho e mpe/mathata a itseng. ✓✓ (2)
- 17.4 Tjhe, ha se ketso e ntle eo ho ya ka kgodiso le moetlo wa Basotho. Sena se bontsha boitshwaro bo bobele ho se itlhophe ✓✓ (2)
- 17.5 Ke hore Morongwe o ile a kgaoletswa ke Molefi le monna e mong ba le maponopono ka koloing. ✓✓ (2)
- 17.6 Morongwe o thusa ho hlokomela Molefi nakong eo a leng sepetlele. O ipherehela Molefi, ba a ratana mme ba bile ba a nyalana. Molefi o qhalwa ke boitshwaro ba Morongwe, o qetella ka ho mo tshwara le monna e mong. ✓✓ (2)
- 17.7 Ke maikutlo a kutlwelobohloko/qenehelo. ✓ (1)
- 17.8 Molefi o tshwenngwa ke toro e tshabehang eo a e lorileng ya ho wela ka selomong, haholoholo matsatsing ana a rerileng ho etela habo. ✓✓ (2)
- 17.9 Ke kgohlano ya ka hare, Molefi o kgathatsehile ke ditoro tseo a di lorileng bosiu mme sena se etsa hore a nahane ka thata. ✓✓ (2)
- 17.10 Ke ho pepesetsa babadi se ka hare maikutlong a hae/ho re senolela seo a se nahanang. ✓✓ (2)
- 17.11 Mapetla o pelompe/o kgopo ✓ ka hobane o hlekefetsa Molefi ka ho mo loya ntle le mabaka a utlwalang ka baka feela la katleho ya Molefi. ✓ (2)
- 17.12 Ke nakong eo Mapetla a rometseng ntho ya bosiu (thithiboya) ho sola Molefi le ho mo dubisa thangka matlapeng hoo a ileng a qetella hlooho ya hae e se e sa nke hantle e tsekela. ✓✓ (2)
- 17.13 Mofammere ke motswalle wa Molefi e moholo, seabo sa hae ke ho eletsa Molefi ka bononori bo etswang ke boNgatane bophelong ba hae. ✓✓ (2)
- 17.14 Ke ne ke tla tlohela ho ratana ho hang ke bope bophelo ba ka botjha.

KAPA

Ke ne ke tla tswelapele ho fihlela ke fumana kgarebe e lokileng hobane ha se tsona kaofela tse nang le boitshwaro bo bobele. ✓✓ (2)

[25]

POTSO YA 18: MOFUTA WA POTSO E TELELE

LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba

Selelekela

Tlhekelong ke moo re fumanang ditaba tse amanang le boitshetleho. Tlhekelong ke moo re tsebiswang tikoloho le nako moo diketsahalo tsa tshwantshiso di etsahalang teng, kamano ya dibapadi le sesosa/qaka ya kgohlano.

Diketsahalo tsa tshwantshiso ena di etsahala makeisheneng Kgotsong mmoho le Maokeng. Nako ke ya sejwalejwale. Dibapadi tse tsebiswang ke Tsietsi e leng sebakadi sa sehlooho mmoho le mohatsae Naledi. Ho tsebiswa Mohlouwa jwalo ka molwantshi mmoho le mohatsae, Mmabatho. Dibapadi tse ding ke Seipati e leng motswalle wa Naledi, Pheleu ke sware sa Thapelo, Thapelo ke motswalle wa Tsietsi. Sesosa sa kgohlano ke bofuma boo Naledi le Tsietsi ba leng ho bona. Seipati o hlohleletsa Naledi ho ka ratana le Mohlouwa ho ka phema bofuma. Ka lebaka lena Naledi o ratana le Mohlouwa mme sesosa sa kgohlano se qala ka lebaka lena.

Tharahano

Ke mothating oo ditaba di tswelang pele ho senyeha ka baka la ho ngangella ha ba phehisanang ka tholwana ya morusu.

- Diketsahalo tse lebisang tharahanong ke ha Tsietsi a tebelwa mosebetsing ke Mohlouwa ka lebaka la hore Mohlouwa o batla ho ratana le Naledi eo a ileng a hana kopo ya hae. Jwale o ile a leleka Tsietsi ka sepheo sa hore Naledi a sotlehe a tle inehle ho yena bitsong la ho qoba bofuma.
- Lapeng ha Tsietsi mathata a hlwa manolo hodimo hobane a se a sa sebetse Naledi o dula a motjodietsa ka bophelo boo ba bo phelang ba ho dula mokhukung le hona o nelang ha sehla sa dipula se fihlile.
- Naledi o tshosetsa Tsietsi hore o tla kgutlela habo Maokeng haeba Tsietsi a sa fetole mpjhane/maemo a ho ka batla mosebetsi.
- Ntlo eo Tsietsi a e ngodisitseng ha mmasepala ho bonahala le yona e sa ahwe. Sena se baka/ho feteletsa ditaba ho rarahana ho ya pele.
- Naledi o bonahala a sa hlomphe monnae, o mmona a hloka boikarabelo
- Tsietsi o utlwela ka monyenetsi wa lerato la Naledi le Mohlouwa la sekgukung.

Sehlohlolo

Sehlohlolo ke seo re ka reng ke tsullung ya tshwantshiso. Ho tlameha ho be teng lehlakore le hlohang le le hlohang.

Ka mora hore Tsietsi a utlwele ka lerato la Naledi le Mohlouwa o nka qeto ya ho bolaya bana ba hae, Mmabatho, Mohlouwa le Naledi mme a qetella ka ho iphenetha ka sehloho le yena.

POTSO YA 19: LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba

- 19.1 Ke kgohlano ya kantle. ✓ (1)
- 19.2 Tsietsi o lahlehetswe ke mosebetsi jwale Naledi o a mo tjodietsa hore a batle mosebetsi. ✓✓ (2)
- 19.3 Mohlouwa o pelompe/o kgopo/o hloka kutlwelobohloko hobane o lelekile Tsietsi mosebetsing ntle le mabaka a utlwahalang hobane feela a batla ho hapa pelo ya Naledi. ✓✓ (2)
- 19.4 Ke tshotleho/bofuma boo Naledi a iphumanang a le ka hara bona hobane monnae Tsietsi ha a sebetse/Naledi o ne a nahana Mohlouwa o tla kgutlisetsa Tsietsi mosebetsing/ O ile a hlohlelletswa ke Seipati ho ratana le Mohlouwa. ✓✓ (2)
- 19.5 Ke taba ya hore Tsietsi o leleketswe hobane Mohlouwa a ratana le Naledi. ✓✓ (2)
- 19.6 Ke metswalle/basebetsimmoho. ✓ (1)
- 19.7 Tjhe, ha se hantle hobane seo se ile sa tlisa ditlamorao tse bosula/Ha se hantle ho itshunya ditabeng tsa malapa/banyalani. ✓✓ (2)
- 19.8 Ke ho etsa dipatlisiso/ho batla nnete ya ditaba tseo a di utlwileng ka Thapelo/O ne a tlameha ho etsa matsapa a ho iphumanela taba ena ka boyena pele a nka qeto ya ho bolaya batho ka sehloho. ✓✓ (2)
- 19.9 Ke ne ke tla hlala mosadi /Ke ne ke tla dula le yena re lokise ditaba molemong wa bana ✓✓ (2)
- 19.10 Ke wa hore Tsietsi a bolaye bana ba hae, Mmabatho ba se na molato, a qetelle ka ho ipolaya ka sehlooho/Ke wa hore Naledi a dumele Mohlouwa empa bobedi ba nyetse ✓✓ (2)
[Mohopolo o bontshang mothinya o tshwauwe.]
- 19.11 O tjhitja. ✓ (1)
- 19.12 Mathata ao Tsietsi a teanang le ona bophelong a jwalo ka lerato la Naledi le Mohlouwa, ho lelekwa mosebetsing a iphetotse “Lejwe la kgopiso.” ✓✓ (2)
- 19.13 Seabo sa Pheleu ke ho hlohleletsa kgohlano ho ya pele hoba ke moo o sebediswa ke Mohlouwa ho leleka Tsietsi mosebetsing le ho mo thothela ditaba tseo basebetsi ba di buang ka ramosebetsi (Mohlouwa). ✓✓ (2)
- 19.14 Ke maikutlo a bohloko/ kutlwelobohloko/qenehelo✓ hobane ke moo Tsietsi o bolaile le batho ba neng ba sa amehe tabeng tsa marato e leng bana ba hae le Mmabatho. ✓✓ (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80